ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF IN ZEMST (VLAAMS-BRABANT) WILLEM DREESLAAN 1

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Rapport opgemaakt door: Tom Hos

Derbystraat 51

9051 Gent

maart 2017

Gent

INHOUD

1 Inleiding 3
1.1 Afbakening studiegebied 3
1.2 Toekomstige situatie 6
2 Gemotiveerd advies 10
2.1 Besluit (Verslag van resultaten) 11

DEEL 3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1 INLEIDING

Deze archeologienota kadert in een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag en kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de realisatie van een nieuwbouwproject (Figuur 1-Figuur 3) waarbij bodemingrepen zijn gepland. Het ontwerpdossier is van de hand van het ar-chitectenbureau Drieskens & Dubois in Hasselt.

Het plangebied bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone, niet een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt en niet in een beschermde archeologische site. De totale perceelsoppervlakte daarentegen is wel groter dan 3.000 m² en de effectieve bodemingreep bedraagt meer dan 1.000 m². Hierdoor is een archeologisch vooronderzoek verplicht volgens art. 5.4.1. van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet van 2015. Op deze juridische basis wordt voorafgaand aan de bouwvergunning een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

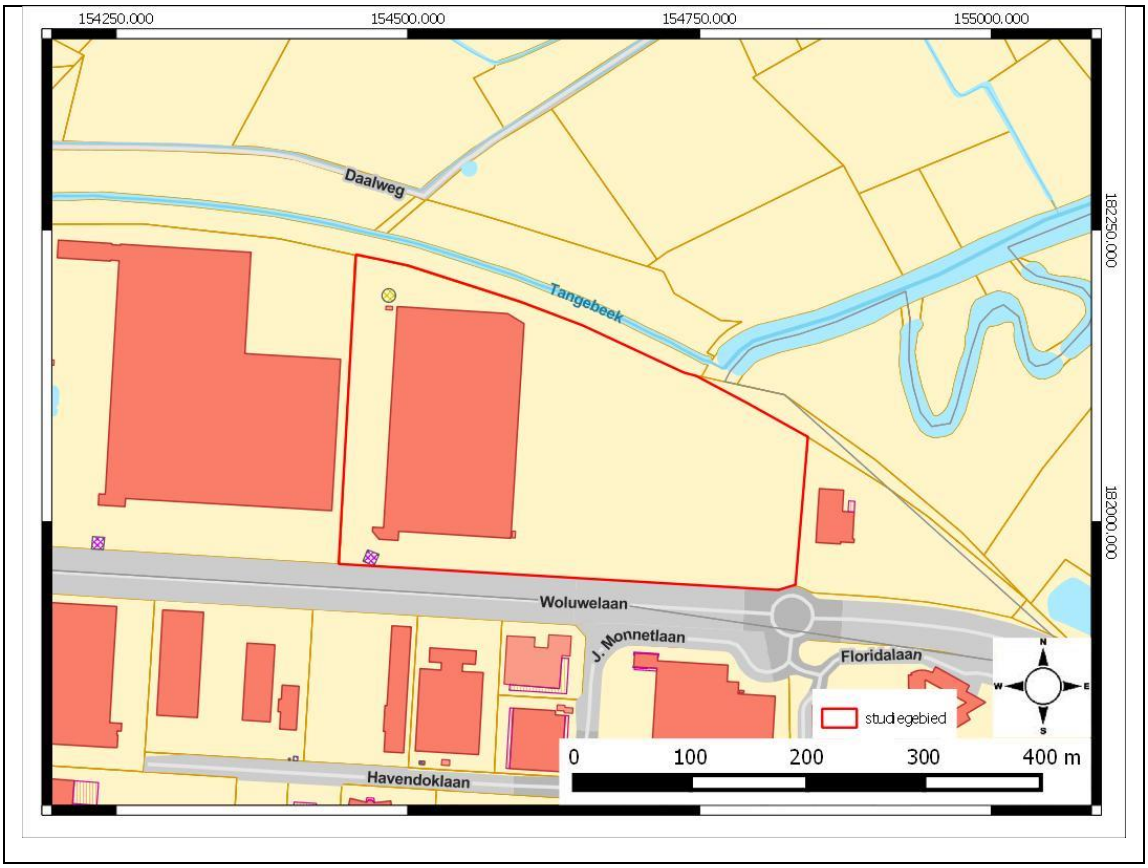
De opmaak van deze nota gebeurt conform de 'Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rap-portering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen' (2015) en de door het Agentschap Onroerend Erfgoed verspreide bijkomende richtlijnen in verband met het opstellen van ar-cheologienota's.

1.1 AFBAKENING STUDIEGEBIED

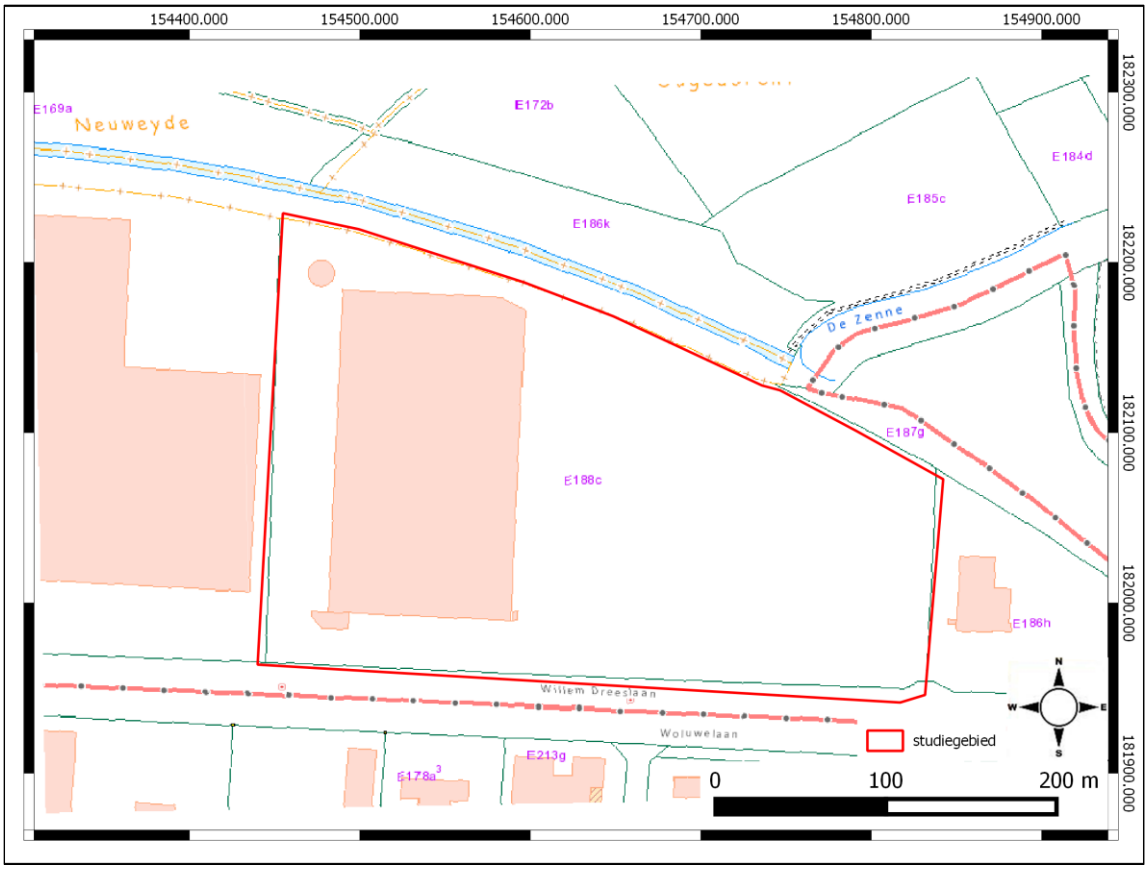
Het studiegebied is gesitueerd aan de Willem Dreeslaan 1 te Zemst en omvat het bedrijfsterrein van *Essers Logistics Company*. De totale oppervlakte van het studiegebied bedraagt *circa* 8 ha. Het studiegebied wordt langs de west-, zuid- en oostzijde begrensd door andere bedrijfsterreinen. Direct langs de zuid- en oostzijde van het studiegebied lopen respectievelijk de Woluwelaan en de Willem Dreeslaan. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich een watergang en vervolgens agrarische percelen. In de oostelijk helft van het studiegebied zijn zonnepanelen geplaatst. Deze zullen worden verwijderd en vervangen door nieuwbouw.

Figuur 1: Luchtfoto (grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015) met aanduiding van het studiegebied (rood) (Geopunt 2016)

Figuur 2: GRB met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2016)

Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: CadGIS 2016)

De kadasterkaart als bron voor het onderzoek naar de historische en archeologische gelaagdheid geeft een goed beeld van de historische bewoning. De oorspronkelijke perceelsindeling is een relatief stabiel element, die vaak een prestedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen lang zichtbaar in het landschap.

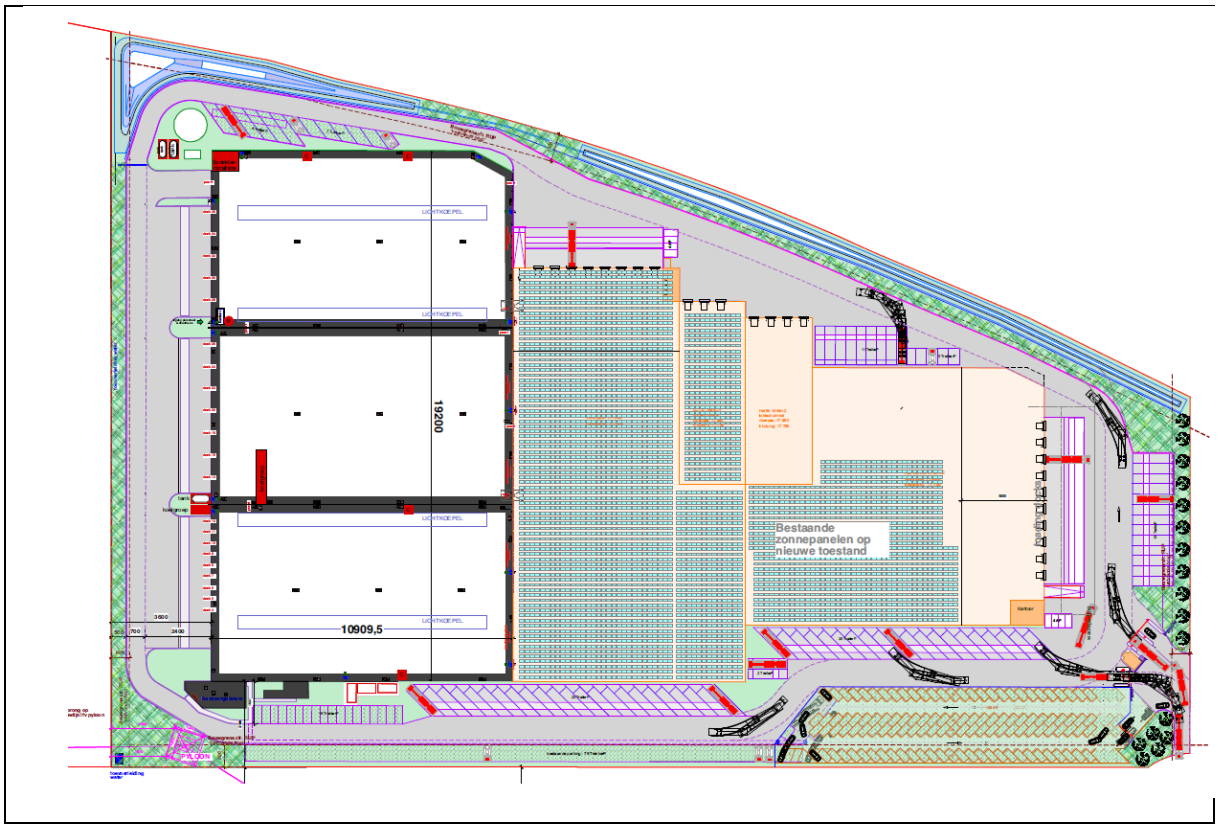
1.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

In het westelijke gedeelte van het plangebied staat er reeds een grote logistieke hal met laad- en loskades voor vrachtwagens (Figuur 4). In het oostelijke gedeelte van het plangebied bevindt zich een stelplaats voor zonnepanelen. De bestaande hal wordt behouden, de stelplaats met zonnepanelen zal in zijn geheel worden verwijderd.

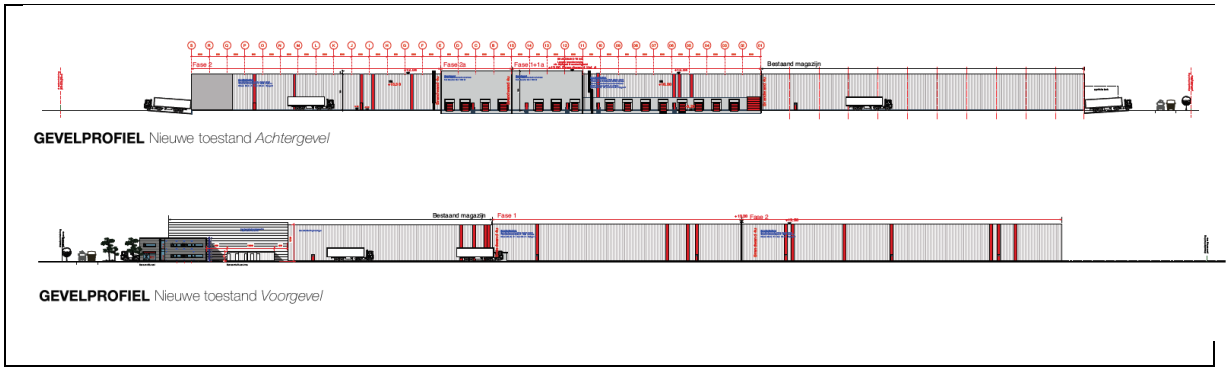
De geplande werken (Figuur 5) waarvoor een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag zal worden ingediend, omvatten in hoofdzaak de realisatie van enkele logistieke hallen (Hal 4a,b, 5a,b en 6a,b), met laad- en loskades. De funderingen, die ook de buitenwanden ondersteunen, staan vooral ook in functie van de kolommen die het dak van de houtopslagplaats zullen schragen. De kolommen staan *circa* 10 m. uit mekaar en vormen als het ware een netstructuur die bijna het volledige plangebied omvat. Verder zullen er ook een kantoor en een aantal nutsvoorzieningen worden gerealiseerd. De voor- en achtergevel werden ook afgebeeld (Figuur 6).

Uit het onderzoek van het hoogteverloop (Zie paragraaf 3.1.2.) blijkt, dat we binnen het plangebied met een opgehoogd terrein te maken hebben. Het **funderingsplan** (Figuur 7) laat zien waar de kolomen zullen worden ingeplant en de **principedoorsnede fundering** (Figuur 8), laat zien hoe de kolommen gefundeerd zullen worden. De funderingen worden uitgevoerd in funderingszolen. Deze funderingszolen zijn gemaakt van funderingsbeton. Hieruit blijkt, dat de funderingen niet doorheen de recente ophogingslagen gaan, maar minstens 5 meter boven het originele maaiveld blijven. Het archeologisch bodemarchief zal dus niet geraakt en niet aangetast worden.

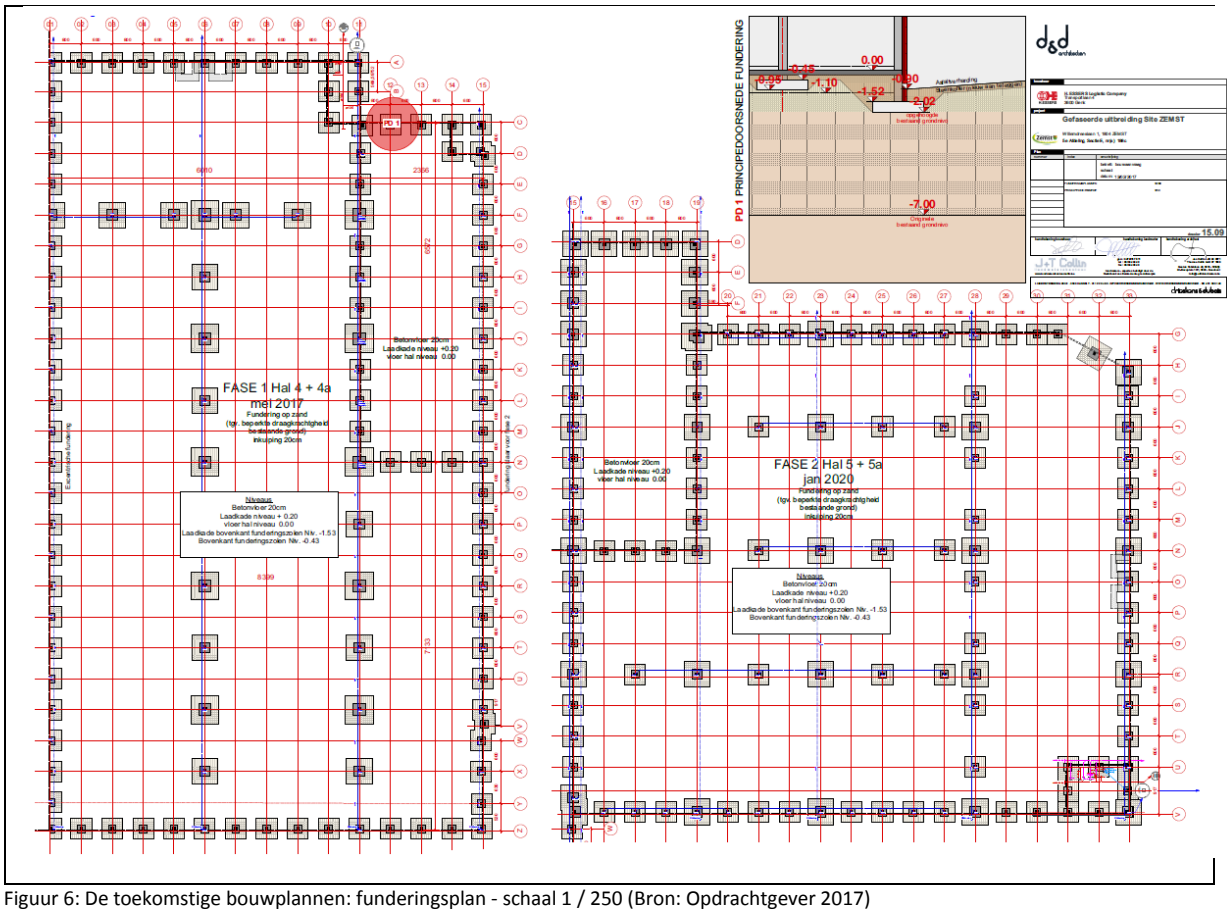
Gegevens over de werfinrichting zijn nog niet gekend, maar er kan vanuit gegaan worden, dat de werf op het terrein zelf gerealiseerd zal worden, met onder meer betreden met zwaar materieel (kranen), tijdelijke stockage van afgegraven grond, *etc.*

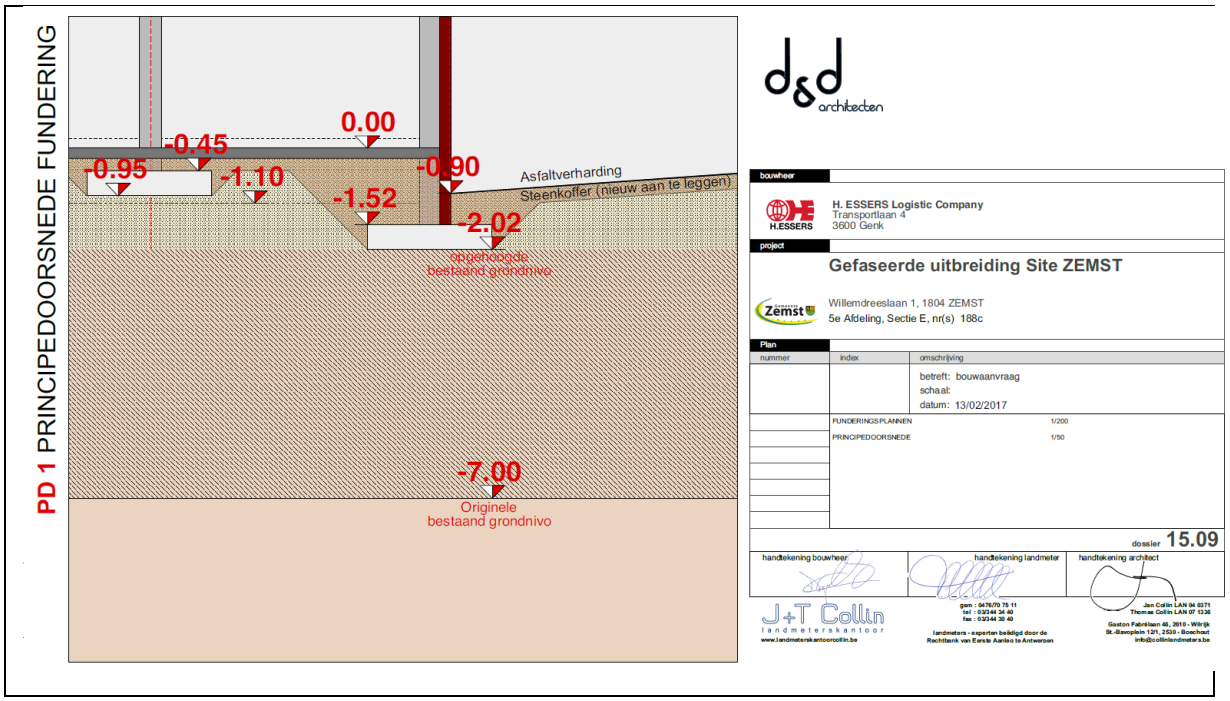
Figuur 4: De toekomstige bouwplannen en het inplantingsplan - schaal 1 / 250 (Bron: Opdrachtgever 2016)

Figuur 5: De toekomstige bouwplannen: voorgevel en achtergevel - schaal 1 / 250 (Bron: Opdrachtgever 2016)

Figuur 6: De toekomstige bouwplannen: funderingsplan - schaal 1 / 250 (Bron: Opdrachtgever 2017)

Figuur 7: De toekomstige bouwplannen: principedoorsnede fundering: de funderingen niet doorheen de recente ophogingslagen gaan, maar 5 meter boven het originele maaiveld blijven. - schaal 1 / 250 (Bron: Opdrachtgever 2017)

2 GEMOTIVEERD ADVIES

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2016L287
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO NV
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00157
Naam + adres studiegebied	ESSERS LOGISTICS COMPANY
- straat + nr.:	Willem Dreeslaan 1
- postcode :	1804
- fusiegemeente :	Zemst
- land :	België
Lambercoördinaten (EPSG:31370)	NW: 154453, 182229 NO: 154844, 182073 ZW:154832, 181945 ZO: 154442, 181965
Kadaster	
- Gemeente :	Zemst
- Afdeling :	5e
- Sectie :	E
- Percelen :	188c (ged.)
Onderzoekstermijn	November-Januari 2016-2017
Thesauri	Bureauonderzoek, Zemst, Stortplaats, Ophogingspakket, Cargovil

Tabel 1: Administratieve gegevens van de terreinen waarop dit programma van maatregelen van toepassing is.

2.1 BESLUIT (VERSLAG VAN RESULTATEN)

2.1.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het plangebied.

Het studiegebied ligt binnen het Holocene rivierdal van de rivier de Zenne. Tijdens het Laat-Paleolithicum, het Mesolithicum en het Vroeg-Neolithicum had het rivierdal waarschijnlijk een grote aantrekkingskracht op mensen die in het gebied rondtrokken. De rivier bood mogelijkheden tot visvangst en het bejagen van dieren die naar de beek trokken. Daarnaast was er in het rivierdal vaak een rijke vegetatie voorhanden als voedselbron.

Vanaf het Neolithicum deed de landbouw zijn intrede, met als gevolg, dat er permanente nederzettingen ontstonden en waardoor de bodemvruchtbaarheid een bepalend criterium werd voor het oprichten van nederzettingen. Gronden die makkelijk bewerkbaar, goed gedraineerd en chemisch/fysisch vrucht-baar waren werden eerst in cultuur genomen, daarna volgden armere gronden. De terreindelen binnen dit rivierdal en direct langs de rivierloop zullen waarschijnlijk zeer natte/drassige gebieden zijn geweest die voor zowel Jagers-Verzamelaars als voor Landbouwers geen gunstige (tijdelijke) bewoningslocatie vormde. Hiervoor vormde de overgangszones net buiten het rivierdal juiste de meest gunstige locaties.

Voor het plangebied geldt dan ook een hoge verwachting op het aantreffen van rivierdalgerelateerde resten van menselijke activiteiten die men uitvoerde in of direct naast het rivierdal. Hierbij moet vooral gedacht worden aan attributen die voor de jacht of visvangst werden gebruikt, zoals fuiken, visweren, strikken, eendenkooien, netten, pijlen en harpoenen. Er kunnen ook deposities, al dan niet van rituele aard (bijvoorbeeld bepaalde gereedschappen, sierraden), en resten van infrastructurele werken voorkomen. Deposities kunnen bestaan uit stenen en metalen voorwerpen, potten en menselijke of dierlijk resten. Bij infrastructurele werken moet vooral gedacht worden aan voorden, bruggen, knuppelpaden, sluizen, stuwen, dammen en wegen.

Veel van dergelijke archeologische resten moeten gezien worden als puntlocaties, aangezien specialistische activiteiten op een locatie naast het rivierdal plaatsvonden binnen een vaak beperkte oppervlakte. Voor resten van (tijdelijke) bewoningsactiviteiten voor de perioden vanaf het Paleolithicum t/m de Vroege-Middeleeuwen heeft het studiegebied verder een lage verwachting. Verder zijn er binnen het ri-vierdal van de Senne in de omgeving van het studiegebied geen archeologische vindplaatsen bekend.

Vanaf de Late-Middeleeuwen zal de bewoning zich hebben geconcentreerd in de historische bewoningskernen. Voor de Nieuwe tijd wordt de kans op aanwezigheid van archeologische resten daarom laag geacht. Het historisch kaartmateriaal vertoont namelijk geen aanwijzingen, dat binnen het studiegebied sprake is geweest van historische bebouwing. Deze geven aan dat vanaf het begin van de 18de eeuw het alleen in agrarisch gebruik is geweest en doorsneden werd door de loop van de Zenne. Met

de aanleg van de stortplaats en de ontwikkeling van het industrieterrein Cargovil is het plangebied opge-hoogd met vermoedelijk een pakket grond met een dikte van minimaal 7 en maximaal 11 meter. Even-tueel aanwezige archeologische resten binnen het studiegebied (rivierdalgerelateerde resten) zullen dan ook op een aanzienlijke diepte liggen ten opzichte van het huidige maaiveld.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

5.2.1 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING VOOR HET PLANGEBIED

- Wat het Paleolithicum, het Mesolithicum, het Neolithicum en de Protohistorie betreft, kan niet uitgesloten worden, dat er resten en sporen aangetroffen kunnen worden. Alleen is de ver-wachting laag aangezien er tot op heden in de omgeving van het plangebied nog geen aanwij-zingen zijn geregistreerd voor activiteiten in die perioden. Puur op basis van de geologische waarnemingen kan echter de aanwezigheid van dergelijke resten in elk geval zeker niet worden uitgesloten.

- De ligging van het plangebied tijdens de Romeinse Tijd was niet gunstig voor bewoning en economische activiteiten. Daarom is de verwachting laag voor Romeinse vondsten.

- Na het verdwijnen van de Romeinse bewoning in het midden van de vierde eeuw werd de ruime omgeving rondom het plangebied gedurende de Middeleeuwen verlaten en was er vermoedelijk geen bewoning aanwezig. Het plangebied werd waarschijnlijk sinds de Late Middeleeuwen ingeschakeld in de landbouwactiviteiten rondom Vilvoorde.

- Uit het bureauonderzoek geldt dan ook vooral een hoge verwachting voor resten en archeologische sporen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

5.2.2 ANTWOORDEN OP DE ONDERZOEKSVRAGEN

Het bureauonderzoek biedt volgende antwoorden op de onderzoeksvragen:

- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?

Het plangebied maakte voor de Romeinse periode deel uit van het natuurlijke landschap. Vanaf de Romeinse Tijd wordt het terrein ontgonnen en aangepast door de mens. Het lijkt vast te staan, dat het na-tuurlijke landschap pas sinds de Late Middeleeuwen definitief omgezet werd in een antropogeen cul-tuurlandschap.

- Hoe verhouden de gekende archeologische sites in de buurt zich tot het landschap?

We hebben in en rondom het plangebied te maken met een typisch ‘hoevenlandschap’. Dit betekent een relatief open landschap met akkers en weiland en her en der verstrooid een reeks grotere en kleine-re hoeves. Ook kunnen er in een dergelijk ‘hoevenlandschap’ kapelletjes en sporadisch een kasteel wor-den aangetroffen. Deze hoeves stonden in functie van de bevoorrading van de omliggende steden.

- Is de bodemopbouw in het plangebied intact, gedeeltelijk of volledig verstoord?

Er kan verwacht worden, dat de bodemopbouw relatief intact is in het plangebied. Het ophogingspak-ket (7 tot 11 meter), dat zich ter hoogte van het plangebied bevindt, heeft de originele bodems in het plangebied waarschijnlijk goed bewaard.

- Wat is de bewaringstoestand van deze sites?

Het bureauonderzoek kon geen uitsluitsel geven aangaande de bewaringstoestand van de potentiële archeologische sporen en vondsten in het plangebied.

- Wat zijn de karakteristieken van deze sites?

Het bureauonderzoek kon geen uitsluitsel geven aangaande de karakteristieken van de potentiële ar-cheologische sporen en vondsten in het plangebied.

- Wat betekent dit voor het archeologisch potentieel van het plangebied?

De gekende bronnen wijzen uit dat het plangebied mogelijk archeologische resten en sporen bevat uit de Prehistorie, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Zeker vanaf de 18de eeuw, maar wellicht ook eerder, kennen we een gebruik van het plangebied als landbouwterrein. Over de effectieve aanwezig-heid en bewaring van resten van de activiteiten kan nog geen uitspraak worden gedaan.

- Welke impact hebben de voorziene werken op de bodem?

De geplande werken waarvoor nu een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag zal worden ingediend, zullen een zeer kleine impact hebben op de potentiële archeologische resten en sporen die in het plan-gebied aanwezig zijn. Er is op basis van het bureauonderzoek nog onvoldoende informatie aanwezig aangaande de aanwezigheid en bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed, maar de impact van de geplande bouwwerken hierop is nihil over het gehele plangebied, aangezien de originele bodem zich tegenwoordig tussen de 7 tot 11 meter beneden het huidige niveau bevindt. Het ophogingspakket dient tevens als een goede conserveringslaag. Uit de principedoorsnede fundering (Figuur 8) blijkt duidelijk, dat de funderingen niet doorheen de recente ophogingslagen gaan, maar 5 meter boven het originele maaiveld blijven. Het archeologisch bodemarchief zal dus niet geraakt en niet aangetast worden.

- Is verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

De landschappelijke, archeologische en historische gegevens die verzameld zijn in deze bureaustudie maken in vergelijking met de bekende gegevens over bodeverstoringen, dat het potentieel tot kennis-vermeerdering reëel is. Echter, de archeologische lagen zijn praktisch onbereikbaar. Het ophogingspak-ket dient tevens als een goede conserveringslaag. Pas wanneer er tijdens toekomstige ontwikkelingen graafwerkzaamheden zullen worden uitgevoerd waarbij het ophogingspakket wordt verwijderd, zal aanvullend onderzoek noodzakelijk zijn. Een kosten-baten afweging pleit daarom om nu af te zien van verder archeologisch vooronderzoek en het plangebied vrij te geven. Bijgevolg dient ook geen pro-gramma van maatregelen te worden opgesteld.